

PERSONALIA

SVEIKINAME ALOYŽĄ VIDUGIRĮ

Per Kalėdas septyniasdešimt penktąsias metines paminėjo žinomas Lietuvos dialektologas Aloyzas Vidugiris.

Tai nepaprasta data kiekvieno žmogaus gyvenime, o mūsų vyresniajam kolegai – dviguba šventė, nes jau 50 metų Vidugiris dirba Lietuvių kalbos institute, Kalbos istorijos ir dialektologijos skyriuje. Jis yra Lietuvių katalikų mokslo akademijos (LKMA) narys, Lietuvos Respublikos mokslo premijos ir valstybinės Jono Basanavičiaus premijos laureatas. Aloyzas Vidugiris – žymiausias Zietelos ir Lazūnų – tolimiausių lietuvių kalbos salų – tyrinėtojas. Nors per šimtmetį Gudijos lietuvių šnektas tyrinėjo daugiau negu šimtas įvairių valstybių mokslininkų, ne kiekvienas iš jų galėtų pasisakyti net kelis dešimtmečius buvęs šių šnektų nykimo ir mirties liudininkas. Vidugiris daug tyrinėjo pietrytinio lietuvių kalbos ploto pakraščio tradicines šnektas Šalčininkų, Vilniaus, Širvintų, Varanavo, Astravo, Jūrutiškių, Įvijos, Zietelos, Ščiučino, Gardino ir kituose rajonuose. Jis yra gyva šio krašto istorijos, kalbos ir vietinių žmonių gyvenimo enciklopedija.

Aloyzas Vidugiris gimė 1928 metais, Panevėžio rajone, Karsakiškio parapijoje, Gakūnų kaime (dabar Tautvilai). 1954 metais, baigęs Vilniaus pedagoginį institutą, pradėjo dirbti Lietuvių kalbos institute. 1962 metais apgynė humanitarinių mokslų daktaro disertaciją *Zietelos lietuvių tarmė*. Duomenis Aloyzas Vidugiris ketverius metus

rinko Zietelos krašte. Disertacijos oponentas Juozas Balčikonis pažymėjo, kad tai yra pirmas baigiančios nykti įdomios tarmės platus aprašymas. Jis pabrėžė: „Darbas atliktas su dideliu rūpestingumu ir atsidėjimu, tikrai vertas, kad jis būtų išspausdintas mokslo reikalams [...] Ne pro šalį būtų duoti visą tarmės leksiką“. Pasizymėdamas ypatingu pasiaukojimu periferinėms šnektoms ir pastovumu, ir šį pasiūlymą Aloyzas Vidugiris įgyvendino praėjus nuo disertacijos gynimo keturiems dešimtmečiams.

Kaip *Lietuvių kalbos tarmių* chrestomatijos (1970 m.) ir *Lietuvių kalbos atlaso* (t. 1–3, 1977–1991 m.) bendraautoris, kalbininkas užrašė daug šnektų tekstų, dalyvavo daugelyje ekspedicijų, tvarkė tarmių įrašus. Vienos ekspedicijos metu Varanavo rajone, Ramučių kaime, buvo net sumuštas vietinių chuliganų. 1988 metais Aloyzas Vidugiris aktyviai dalyvavo kuriant „Vilnijos“ draugiją ir buvo jos tarybos narys, konsultantas. Daugelio mokslo ar mokslo populiarinimo knygų recenzentas, redakcinių komisijų narys.

Nors ir ne visada stiprios sveikatos, mūsų Kolega yra nepaprastai darbštus: Aloyzas Vidugiris – devynių knygų autorius ar bendraautoris, parašė 135 mokslinius straipsnius, apie 90 populiarių straipsnių. Įspūdingas šių darbų sąrašas išspausdintas 2003 metų *Lietuvių katalikų mokslo akademijos Metraštyje* (t. 23, p. 599–608). Vien *Lietuvių kalbotyros klausimams* Vidugiris parašė 22 straipsnius, kurie išspausdinti devyniolikoje numerių (t. 2–46). Daug straipsnių paskelbta *Kalbos kultūroje*, taip pat *Baltistikoje*, *Lietuvos TSR MA darbuose*, *Gimtojoje kalboje*, *Mūsų kalboje*, *Moksle ir gyvenime*, mokslo, kraštotyros darbų rinkiniuose ir kitur. Ir straipsniai, ir patys didžiausi jo darbai skirti periferinėms lietuvių tarmėms. Tai – *Lazūnų tarmės žodynas* (su Jonu Petrausku, 1985 m.), *Lazūnų tarmės tekstai* (su Jonu Petrausku, 1987 m.), *Zietelos šnektos žodynas* (1998 m.). Netrukus pasirodys monografija – *Zietelos lietuvių šnektos: fonetika ir morfologija*, taip pat *Dieveniškų šnektos žodynas* (su Danguole Mikulėniene, Kaziu Morkūnu, Laima Grumadiene).

Išskirtinos bent septynios Aloyzo Vidugirio mokslinio darbo kryptys: dialektologija (fonetika, morfologija, sintaksė), istorinė dialektologija, leksikologija, onomastika, dvikalbystė ir daugiakalbystė (sociolingvistika), lietuvių kalbos tyrinėjimo istorija, kalbos kultūra.

Pristatydamas *Zietelos šnektos žodyną*, šio žodyno redaktorius ir ilgametis autoriaus bičiulis Antanas Balašaitis rašė: „Pasirinkęs sunkesnę mokslininko kelią, negu apginti savo gimtosios tarmės aprašą, Vidugiris, tyliai ir nuosekliai dirbdamas, pastatė paminklą Zietelai“. Ne tik Zietelai. Pirmiausia savo kraštui, savo kalbai. Ir pačiam sau.

Būkit sveikas ir darbingas dar ilgus metus!

Kazimieras Garšva